

*Омельченко О.В., старший викладач
кафедри економіки та менеджменту,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
Лосенко Є.М., магістрант 2 року підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

USE OF ALTERNATIVE METHODS OF ASSESSMENT OF CREDITABILITY OF THE ENTERPRISE

Анотація. Розглянуто основні методики оцінки кредитоспроможності позичальника. Проведено аналіз процедури оцінки доцільності видачі кредиту. Обґрунтовано використання основних та альтернативних методик оцінки кредитоспроможності позичальника. Розглянуто методику використання альтернативних моделей на конкретному прикладі.

Ключові слова: кредит, кредитор, позичальник, кредитоспроможність

Abstract. The main methods of assessing the borrower's creditworthiness are considered. An analysis of the procedure for assessing the appropriateness of a loan is made. The use of basic and alternative methods of borrower credit assessment is substantiated. The method of using alternative models on a concrete example is considered.

Keywords: loan, lender, borrower, creditworthiness

Постановка проблеми. Кредитні операції формують велику частину доходу банківської установи, тому на сучасному етапі розвитку банківського сектору, важливу роль відіграє вдосконалення стратегії і тактики ведення кредитної діяльності. Ризикова кредитна політика є однією з причин, які призводять до банкрутства банку. З огляду на це постає питання щодо аналізу і управління кредитним ризиком та забезпечення зменшення його рівня, що досягається за допомогою визначення кредитоспроможності позичальника. Таким чином актуалізується вибір та подальше використання методів забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника, що об'єктивно та в повній мірі враховує фактори впливу на фінансову діяльність підприємства [3].

Реалізація комплексної методології розрахунку кредитоспроможності підприємства, які враховують всі аспекти впливу на кредитний ризик, на сучасний момент відсутня або носить суб'єктивний характер внутрішніх положень кредитних відділів комерційних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питань аналізу кредитоспроможності позичальників займалися основоположники даної концепції Д. Хан, Т. Райхман, П. Хорват, Х. Купер, А. Шмідт, Д. Вебер, А. Дейлі, У. Шеффер, Г. Пич, Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, К. Друрі, Р. Купер, Р. Каплан, Д. Нортон, Г. Джонсон, та російські вчені А.М. Карминський, М.І. Оленєв, А.Г. Приймак, С.Г. Фалько, Е.Л. Уткіна, В.Б. Івашкевич, Н.Г. Данилочкіна та ін.

В Україні ці питання на рівні національної економіки викладені в публікаціях І.О. Бланка, І.Т. Балабанова, М.Д. Білика, О.Д. Василика, І.О. Гайдука, О.Є. Гудзя, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніна, П.М. Макаренка, С.В. Онищенко, А.М. Поддєрьогіна, І.Я. Слав'юка, А.Д. Шеремета, В.А. Чупіса, С.І. Терещенка, М.А. Федотова та інших.

Метою дослідження є розкриття основних методик оцінки якості потенційних позичальників, вживані комерційними банками в процесі кредитного аналізу та розгляд альтернативних методик на прикладі конкретного підприємства, а також аналіз якості розраховуваних показників при їх використанні.

Виклад основного матеріалу. З метою управління кредитними ризиками банки мають

проводити оцінку кредитоспроможності позичальника як на стадії прийняття рішення про доцільність видачі кредиту, так і на стадії контролю за процесом погашення відсотків і заборгованості за кредитом. У зарубіжній та вітчизняній банківській практиці кредитоспроможність позичальника завжди була і залишається одним з основних критеріїв визначення доцільності встановлення кредитних відносин з клієнтом (рис. 1).

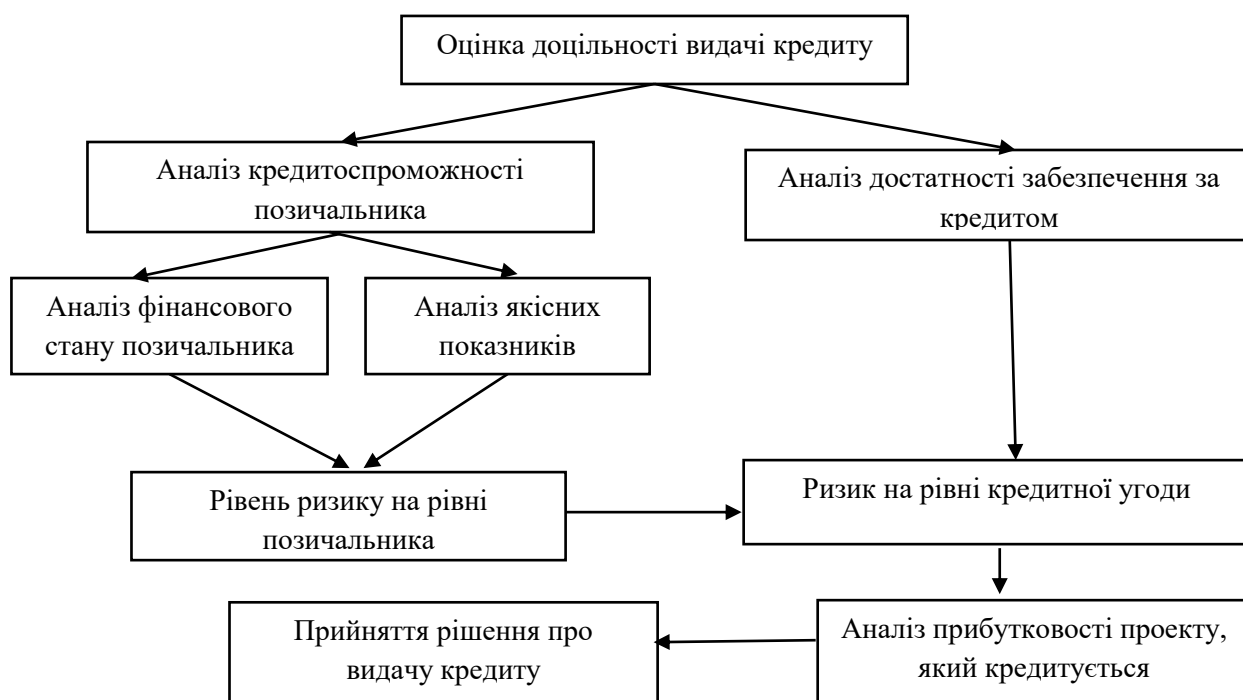

Рис. 1. Процедура оцінки доцільності видачі кредиту

Кредитоспроможність (платоспроможність) – це здатність позичальника повністю та у визначений строк розрахуватися за своїми борговими зобов’язаннями.

Головна мета оцінки кредитоспроможності позичальника – оцінка кредитного ризику та виявлення джерел погашення позичальником відсотків і заборгованості за кредитом.

Оцінка кредитоспроможності позичальника може проводитись за допомогою різних методів за вибором банку (рис. 2).

Рис. 2. Методи оцінки кредитоспроможності позичальника

Як правило, вибір системи показників оцінки кредитоспроможності позичальника залежить від специфіки того сегмента ринку, який обслуговує банк (галузевої особливості, категорії позичальника), а також від рівня спеціалізації банку (іпотечний, інвестиційний, ощадний), форми (іпотечні, споживчі, лізингові тощо) та строків кредитів (коротко-, довгострокові), кредитної стратегії та політики банку (обережна, помірна чи агресивна), рівня кваліфікації працівників кредитного відділу, рівня організації та технічного забезпечення аналітичної роботи в банку.

Банки самостійно визначають значущість кожного показника за бальною шкалою з огляду на його вплив на загальну оцінку кредитоспроможності для кожної групи позичальників, з урахуванням галузі, сезонності виробництва, ліквідності балансу, рентабельності виробництва, конкурентної позиції тощо. Наприклад, у випадку надання короткострокового кредиту більш значимими є показники ліквідності та ділової активності позичальника, а за довгострокового кредитування – рентабельність виробництва та фінансова стійкість.

Для якісного аналізу використання альтернативних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства було проведено комплексне дослідження кредитоспроможності підприємства ТОВ «Проектно-будівельне підприємство «МУР» за допомогою агрегованих показників кредитоспроможності за 3-ма конкуруючими методологіями:

1. Методологія №1 Г.І.Кравцової, 1994 року, яка оперує поняттям «клас кредитоспроможності позичальників» та спирається на інтервальну оцінку коефіцієнтів незалежності (автономності) та ліквідності підприємства.

2. Методологія №2 розрахунку рівня ризику неповернення кредиту позичальником по методиці Г.Г.Мельника, А.С.Букаєва, 2003 року з опорою на роботу Вітлінського В.В., 1999 року.

3. Методологія №3 розрахунку «класу надійності (ризикованості) позичальника» за бальною системою оцінок кредитної історії та поточного фінансового стану підприємства по методиці Тиводара Т.М., 2005 року.

Спільний аналіз результатів розрахунків агрегованого показника кредитоспроможності підприємства ТОВ «Проектно-будівельне підприємство «МУР» по наведеним методологіям показав:

1. Методологія №2 чітко реагує на показники рентабельності ROE та Rs, тому у 2015 році ризик неповернення кредитів різко зріс з рівня 8,5% (2014-2015 роки) до 22,5%, що відповідає збитковій діяльності підприємства, а у 2016 році ризик неповернення кредитів знизився до рівня 12,5%, що відповідає низькоприбутковій діяльності підприємства з рівнем рентабельності в 5 разів нижче ніж у 2014-2015 роках.

2. Методологія №1, яка реагує на показники автономності та ліквідності, ще у 2014 році попередила про зростання кредитного ризику по підприємству, не дивлячись на його рентабельну роботу. Прогноз методології №1 справдився у 2015 році, де показники автономності та ліквідності підприємства ще погіршилися, але при цьому робота підприємства стала збитковою, тобто на різке підвищення кредитного ризику вказала і методологія №2.

В 2016 році методологія №1, як і методологія №2, ідентифікувала покращання рівня кредитоспроможності підприємства за рахунок підвищення рівня рентабельності та показників ліквідності відносно рівня 2015 року.

3. Методологія №3 також показала різке зниження кредитоспроможності підприємства у 2015 році відносно 2014 року, але прогнозує подальше зниження рівня кредитоспроможності підприємства у 2016 році відносно рівня 2014 року.

Таким чином, при різких змінах в показниках діяльності підприємства, всі 3 досліджені методології ідентифікації змін рівня кредитоспроможності підприємства реагують адекватно. При цьому, у 2015 році банки відповідно реагували на зниження кредитоспроможності підприємства, а також на суб'єктивні політичні ризики, та різко

знизили рівень наданих короткострокових кредитів, що примусило підприємство різко підвищити рівень виданих векселів (комерційне кредитування) для нейтралізації нестачі оборотних коштів та неможливості їх поповнити за рахунок кредитування.

У загальному випадку дискримінантні моделі оцінюють перш за все фінансовий стан підприємства, а також вірогідність його банкрутства або передкризовий стан. Економетричні моделі інтегральної оцінки фінансового стану підприємств можна широко використовувати на практиці, зокрема, для опрацювання методики оцінки кредитоспроможності позичальника, інвестиційної привабливості підприємств, їх санаційної спроможності [2].

Також існує перспектива використання таких моделей у банківському секторі при визначенні платоспроможності позичальників НБУ, а саме для прийняття рішень щодо рефінансування комерційних банків під заставу векселів та облігацій підприємств.

Із широкого спектру дискримінантних моделей оцінки фінансового стану виділимо модель Чессера. По-іншому дана модель називається як «модель нагляду за позичками Чессера», тому саме цю дискримінантну модель розглянемо у контексті вдосконалення методів оцінки кредитоспроможності позичальника.

Використання даної моделі дозволяє здійснити прогнозування випадків невиконання клієнтом-позичальником умов кредитної угоди. При чому під «невиконанням умов кредитної угоди» у даному випадку слід розуміти не тільки непогашення кредиту, але й усі інші відхилення, які роблять його менш вигідним та ефективним для кредитора порівняно з початковими домовленостями.

Вважається, що використовуючи модель Чессера, три з кожних чотирьох досліджуваних випадків можуть бути визначені правильно.

Дана модель характеризується простотою розрахунків, різностороннім вивченням діяльності підприємства, основна увага приділена вивченню структури майна підприємства, а також виявленню результатів діяльності підприємства, а особливо – грошовими коштами та швидко реалізовуваним цінним паперам, а також чистому доходу та прибутку до оподаткування.

Модель Чессера дозволяє розрахувати чисельне значення ризику невиконання кредитної угоди з боку позичальника. Перевагою даної моделі є – ранжування позичальників за рівнем показника Z :

- якщо $Z \geq 0,5$, то позичальника вважають таким, що не виконає умов кредитної угоди;

- якщо $Z < 0,5$, то позичальника слід віднести до групи надійних.

Звісно, необхідно зазначити, що виділення лише двох груп позичальників, у той час як вітчизняна банківська практика виділяє 5 груп, є недоліком даної моделі. Саме тому, з метою можливості використання даної моделі фінансово-кредитними установами, запроваджено групування позичальників за цією моделлю, яке б поєднало можливості дискримінантної моделі, а також вимоги банківського сектору:

- якщо $Z < 0,07$ – позичальник вважається не ризиковим (надійним), а його фінансовий стан та діяльність дуже добрими (клас «А»);

- якщо $0,07 \leq Z < 0,25$ – позичальник несе мінімальний ризик, а його фінансовий стан та діяльність оцінюється добре (клас «Б»);

- якщо $0,25 \leq Z < 0,40$ – позичальнику притаманний середній ризик, його фінансовий стан та діяльність є задовільним, але потребують подальшого контролю та постійного моніторингу (клас «В»);

- якщо $0,40 \leq Z < 0,55$ – позичальник несе високий ризик, а його фінансовий стан та діяльність вважається задовільними (клас «Г»);

- якщо $Z \geq 0,55$ – позичальник несе повний ризик, фінансовий стан та діяльність оцінюється як незадовільні (клас «Д») [1].

Доцільно рекомендувати укладати кредитні угоди з позичальниками класів «А» і «Б», а також «В», але за умови підвищення жорсткості умов кредитної угоди (підвищена відсоткова ставка, більш якісний вид гарантії).

ТОВ «Проектно-будівельне підприємство «МУР» в обох випадках відноситься до класу ризикових, а його стан вважається задовільним в 2014 році та незадовільним в 2015 році. Але проаналізувавши показники за 2016 рік бачимо, що позичальник відноситься до класу надійних, несе мінімальний ризик та має добрий фінансовий стан.

Список використаних джерел

1. Герчикова И.Н. Финансовый менеджмент : учебное пособие / И.Н. Герчикова. – М. : Издательство АО «Консалтбанк», 2000. – 208 с.
2. Економіка виробничого підприємства : навчальний посібник / За ред. М. Петровича. – К. : Знання, 2001. – 405 с.
3. Омельченко О.В. Розбіжності у побудові методики аналізу показників рентабельності та результативності / О.В. Омельченко, Р.А Сідорова // Подільський науковий вісник. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – №2. – 81-84

*Слободян К.М., магістрант 2 року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

POLITICAL RISKS IN FOREIGN TRADE OPERATIONS

Анотація. У статті проаналізовано питання сутності політичних ризиків у зовнішньоторговельних операціях. Визначено основні механізми управління політичними ризиками.

Ключові слова: ризик, політичний ризик, зовнішньоторговельні операції.

Abstract. The article analyzes the issues of the essence of political risks in foreign trade operations. Determinated the basis of risk management mechanisms.

Keywords: risk, political risk, foreign trade operations.

Постановка проблеми. При здійсненні зовнішньоторговельних операцій досить значну роль відіграють різноманітні ризики. Такі ризики виникають в зв'язку з тим, що різні рівні керування підприємств, організацій або осіб, що займаються малим бізнесом, знаходяться у імовірнісних відносинах один з одним. Ризиків зовнішньоторговельних операцій існує величезна кількість, при чому вплив кожного з них на торговельну операцію є унікальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення політичних ризиків зовнішньоекономічних операцій присвячено роботи Белорусова А.С. [1], Вітлінський В.В. [2], Маханець Л.Л. [2], Гребельник О.П. [3], Дідківський М.І. [4], Кириченко О.А. [5], Козак Ю.Г. [6], Швед В.В. [7] та інші.

Виклад основного матеріалу. Класичне визначення політичного ризику визначає дане поняття як міру очікуваної невдачі політичної діяльності, яка визначається як співвідношення ймовірності неуспіху вжитих заходів та ступеня несприятливих наслідків, зумовлених втіленням прийнятих політичних рішень.

У зовнішньоторговельних операціях політичний ризик можна визначити як ймовірність настання ризикової події політичного характеру, що, як правило, чинить негативний вплив на результати торговельної операції.

Дослідження політичного ризику являє собою комплексну процедуру накопичення соціально-політичної, економічної та іншої інформації, її аналіз, оцінювання, врахування тощо.